

Важливим напрямом подальшої реалізації реформи децентралізації є ефективне функціонування місцевих бюджетів на засадах самостійного визначення джерел доходів та напрямів здійснення видатків з місцевих бюджетів в контексті ефективної системи управління бюджетом на місцевому рівні та врегулювання міжбюджетних відносин з метою посилення ролі місцевих бюджетів у бюджетній системі та забезпечені стратегічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць.

Література:

1. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень – червень 2017 р. / [В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик та ін.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. – К., 2017. 86 с.

2. Ізюмська В. А. Реформування місцевих бюджетів в умовах упровадження бюджетної децентралізації. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2016. Т. 21. Вип. 4 (46). С. 183–187.

3. Напрями реалізації політики децентралізації в умовах розширення прав місцевих органів влади і забезпечення їх фінансової та бюджетної самостійності. URL: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/politi-ka_desentralizasiib1814.pdf.

Квасниця Оксана Василівна

*К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

МЕХАНІЗМ ІМПЛЕМЕНТУВАННЯ ЗАРУБІЖНИХ МОДЕЛЕЙ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Досвід розвитку зарубіжних країн свідчить про те, що оптимізація територіальної організації влади, зміцнення місцевого самоврядування, формування самодостатніх територіальних громад неможливе без проведення децентралізації влади, яка є основою забезпечення високого рівня життя населення, надання якісних послуг на локальному рівні [1, с. 684].

Проте, децентралізація влади не є панацеєю і гарантією швидкого покращення якості життя населення у громадах, однак вона суттєво розширює можливості для посилення спроможності органів місцевої та регіональної влади з питань забезпечення різних територіальних спільнот

необхідними послугами та більш якісного використання місцевих ресурсів для вирішення нагальних потреб територіальної громади; забезпечення прозорості і гласності прийняття рішень на місцях; підвищення відповідальності місцевих органів за результати своєї діяльності.

Разом з тим подальша реалізація політики децентралізації в Україні має розглядатися саме в контексті європейського вибору України. Одним з основних завдань реформи системи місцевого самоврядування має стати забезпечення доброго врядування та досягнення європейських стандартів з питань розвитку місцевої та регіональної демократії. Тому обравши найбільш відповідну особливостям країни модель децентралізації вже у середньостроковій перспективі можна очікувати якісних позитивних результатів.

Моделі децентралізації можуть бути різними, про що свідчить досвід європейських країн.

Досвід зарубіжних країн та найновіші наукові дослідження дозволяють виокремити такі передумови успішної імплементації децентралізаційних явищ та ефективного управління в системі децентралізованої влади: утвердження принципу верховенства; визнання та гарантії місцевого самоврядування; рівний правовий захист усіх форм власності; демократичне й ефективне виборче законодавство; незалежність, ефективність, доступність і прозорість судової системи, функціонування інститутів адміністративного судочинства; досконалий бюджетний процес та висока фінансова дисципліна; наявність адекватних соціальних стандартів; розвинутий громадський сектор або стійка тенденція до його розвитку; інші передумови [2, с. 20].

В сучасних умовах виділяють п'ять основних характеристик, що притаманні децентралізації в європейських країнах:

- демократизація шляхом розвитку місцевої та регіональної автономії;
- максимально ефективно вирішення місцевих проблем;
- свобода через місцеву та регіональну автономію;
- забезпечення культурної, мовної та етнічної різноманітності;
- економічна конкуренція між місцевим та регіональним рівнями.

Накопичений досвід, щодо децентралізації державного управління в зарубіжних країнах має велику практичну цінність для України, та надає можливості простежити динаміку демократичних перетворень і визначити особливості вдосконалення діяльності органів державної влади.

Польща в кінці дев'яностих, успішно й динамічно здійснила реформу адміністративно-територіального поділу. Запроваджений у цій сусідній країні устрій, демонструє раціональність розподілу владних повноважень і компетенцію між 3-ма рівнями місцевого самоврядування – гміною, повітом і воєводством [3].

Реформа у Польщі проходила кількома етапами. Першим кроком було створення гмін – територіальних громад. Гміною може бути місто, село, кілька сіл або район міста. Другий крок був спрямований на вищі рівні: повіти та воєводства. Як наслідок, у країні змінився розподіл повноважень між центральними і місцевими органами влади. У процесі реформи була скорочена також кількість державних службовців, що позитивно вплинуло на зменшення бюджетних витрат на управління. Крім того, було реформовано механізм перерозподілу податкових надходжень між державним та місцевими бюджетами.

Результатом проведеної трансформації, стало створення держави нового типу, яка служить своїм громадянам і спираючись на самоврядні інститути та громадянське суспільство, дає можливість формувати й контролювати органи публічної влади. Чого нажаль, немає в Україні. Процес делегування повноважень органів виконавчої влади, органам місцевого самоврядування в Україні, потребує вдосконалення. Власне це те, що має бути присутнім в адміністративній реформі. Оскільки рішення про делегування приймається у вигляді закону, а невиконання закону не може бути виправданим, навіть якщо його виконання суперечить інтересам територіальної громади, порушує права суб'єктів місцевого самоврядування, бо тим самим буде порушено принцип законності. Такий порядок делегування повноважень позбавляє будь-якого сенсу питання про добровільність чи не добровільність передачі і відповідно прийняття та здійснення цих повноважень. Мова йде про те, що питання місцевого значення можуть і повинні вирішувати саме територіальні громади, або ж органи місцевого самоврядування, а не органи державної влади [3].

Результатом проведення реформування публічної влади в Італії стало формування трирівневої системи організації влади в країні: регіон – провінція – комуна. Видатки на забезпечення функціонування освіти, охорони здоров'я, транспортних мереж, цивільної авіації, надання адміністративних послуг для промисловості та бізнесу зосереджені у регіональних бюджетах. До компетенції регіонів віднесені також питання територіального планування та розвитку. Для ефективного здійснення своїх повноважень регіони мають бути забезпечені достатніми ресурсами,

котрі включають як власні ресурси (насамперед податки та інші надходження, розмір та кількість яких визначає регіональна рада), так і кошти в рамках рівномірного розподілу фондів, які забезпечуються державою для підтримки економічного розвитку та зменшення соціальних та економічних дисбалансів. До компетенції провінцій належать підтримка та розвиток громадського транспорту, авторизація та контроль приватного транспорту, дороги в межах провінцій та супутня інфраструктура, опіка інфраструктурою середньої освіти, економічний розвиток, у т. ч. центри зайнятості, центри надання соціальних послуг, промоція культури, туризму та спорту. Окремим завданням провінції є підтримка та розвиток співробітництва та партнерства між комунами. Завданнями комун є запровадження та акумулювання місцевих податків, регулювання діяльності місцевої поліції, закладів охорони здоров'я, початкової та середньої освіти, громадського транспорту, надання соціальних послуг на місцевому рівні, дозволу на торгівлю, збір та утилізація сміття, місцева транспортна інфраструктура та освітлення вулиць, соціальне житло [1, с. 686].

Місцеві органи влади Італії наділені правом самостійно встановлювати місцеві податки та збори, які є потужним джерелом фінансування локальних потреб. Італія належить до складу розвинених країн світу, для яких характерна множинність місцевих податків, що включають: групу прямих реальних податків (на нерухоме і рухоме майно, з власників транспортних засобів, на професію, екологічний і т. д), групу прямих податків на доходи (прибутковий та на прибуток підприємств), податків на спадщину і дарування, непрямі податки на продаж (на роздрібний продаж, на продаж спиртних напоїв, на споживання електроенергії та газу, акцизи на бензин, тютюн, спиртні напої), збори і мита. Як свідчить практика, італійська модель державотворення виявилася досить дієвою та сприяла підвищенню ефективності використання бюджетних коштів, якості надання публічних послуг, зростанню економічної активності на регіональному рівні.

У Франції процес децентралізації влади розпочався з другої половини ХХ століття і триває й досі, проте територіальний устрій зберіг традиції, що були закладені у ХVІІІ столітті. Реформи стосувалися переважно зміни статусу територіальних утворень, частково їх укрупнення. У Франції наявні три види територіальних колективів: регіон, департамент і комуна [2, с. 57]. Представницьким органом комуни є муніципальна рада. Важливою особливістю статусу комун є відсутність у їх межах органів

виконавчої влади в особі призначуваних урядом чиновників. Функції представника уряду в комуні виконує мер комуни, який є одночасно представником територіального колективу та представником держави у комуні. Мер комуни обирається муніципальною радою. Департаменти у Франції є територіальною основою функціонування органів місцевого самоврядування, а також діяльності органів державної влади. Органами місцевого самоврядування в департаментах є ради, які обирають своїх голів. Поряд із органами місцевого самоврядування у департаменті функціонує префект, який реалізує повноваження щодо контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування департаментів і комун. Регіони є територіальною основою функціонування органів місцевого самоврядування. А регіональний префект є гарантом реалізації національних інтересів, а також узгодженості державних послуг в регіоні, координує діяльність префектів департаментів, що діють в регіоні, здійснює адміністративний контроль за законністю діяльності органів місцевого самоврядування в межах регіону [2, с. 60].

У 2002 році Франція прийняла закон, відповідно до якого створюються так звані агломерації, тобто об'єднання населених пунктів, об'єднання комун. З одного боку, це сприяє вирішенню проблем, які цікавлять жителів сусідніх громад, а з іншого – дозволяє економити державний ресурс і створює умови для того, щоб територія сама заробляла кошти, тобто, створює умови для саморозвитку.

Щодо укрупнення базових одиниць місцевого самоврядування, то слід зазначити, що у Франції кількість департаментів і комун не зменшується, а скоріше має тенденцію до зростання. Причиною цьому є відмова Уряду від примусових методів злиття. Водночас питання укрупнення комун постійно виникає у французьких політичних колах і особливого загострення набуває в періоди кризового стану економічного розвитку країни.

Позитивними моментами у моделі місцевого самоврядування у Франції є виконання місцевими органами влади загальних (універсальних) функцій, поєднання прямого державного управління на місцях та місцевого самоврядування, наявність однопалатних низових та проміжних представницьких органів, «колегіальних» місцевих виконавчих органів, сформованих міським головою, який як голова виконавчого комітету, поєднує колегіальні функції з деякими обов'язками державної адміністрації. Саме таким чином Франція за декілька років перетворилася з держави з високим рівнем централізації влади на країну з розвиненою

системою місцевого самоврядування і мінімальним втручанням держави в справі адміністративно-територіальних одиниць.

Відзначимо, що найбільш ефективна реформа місцевого самоврядування і організації територіальної влади – саме в Польщі. Враховуючи той факт, що це єдина європейська країна, яка під час світової економічної кризи 2008-2009 рр. мала приріст ВВП (1,7%), як вважають польські експерти, це відбулось лише завдяки збалансованій моделі влади «центр-регіон-територіальна громада». Сільський, селищний, міський голова підконтрольні тільки місцевим жителям, а територіальна громада є базисом і їй законодавчо передали повноваження та левову частку ресурсів, де також від активної позиції жителів залежить перспектива розвитку територіальної громади.

Незважаючи на те, що різним моделям притаманні певні протиріччя, які стосуються здійснення місцевого самоврядування у всій Європі, міжнародні організації з питань місцевого самоврядування зацікавлені в тому, щоб об'єднувати зусилля у виробленні загальних підходів до здійснення регіональної та місцевої влади, що сприятиме встановленню загальноєвропейських стандартів у діяльності місцевого самоврядування.

Принагідно відзначимо, що не існує єдиного алгоритму проведення децентралізації влади, хоча стійкі моделі місцевого управління, характерні для європейських країн, зберігають своє значення в сучасних умовах: децентралізація передбачає передачу влади місцевому самоврядуванню, незалежно від того чи передається влада від центральних органів влади, чи від їх представників на місцях. Інструменти та методи, що використовує кожна країна для формування відкритого механізму державотворення, різні, але саме децентралізація стала найефективнішим інструментом планування і дозволяє швидше досягти макроекономічної рівноваги. При запровадженні повноцінного місцевого самоврядування за умов політико-правового його забезпечення, децентралізація здатна створити умови для демократизації влади та суспільно-політичної підтримки її діяльності.

Література:

1. Пігуль Н. Г. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 9. С. 684 – 688.
2. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О.М., Заверуха І.Б., Школик А.М. та ін.]. Київ: Центр політико-правових реформ, 2012. 212 с.

3. Адмінреформа в Україні через призму досвіду Польщі. URL: <https://glavcom.ua/publications/113112-adminreforma-v-ukrajini-cherez-prizmu-dosvidu-polshchi.html>.

Кириленко Сергій Вікторович

*Аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Тернопільського національного економічного університету*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗДРІБНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Кредитування належить до базових банківських продуктів, а саме активних операцій, і відіграє важливу роль у функціонуванні банків. Кредитні операції складають головну характеристику банку саме як кредитної установи; вони приносять банкам основну частину прибутку, разом з тим вони супроводжуються певними ризиками.

В даний час в структурі банківських кредитів українських банків 16% від загальної суми наданих кредитів припадає на роздрібне кредитування, т. б. на кредити, надані фізичним особам [1]. Підходи до роздрібного кредитування та практика його організації в Україні характеризується складними і суперечливими тенденціями, на які значний вплив здійснюють різноманітні соціально-економічні, політичні та міжнародні явища і процеси.

Протягом останніх років відбулося зменшення обсягів банківського кредитування в Україні, яке у 2016 р. повернулося лише до рівня 2009-2010 років, що зумовлено наявністю кризових явищ в економіці, зменшенням реальних доходів населення, достатньо високою інфляцією і падінням курсу національної валюти. Відповідно до таких тенденцій відбулося загальне зменшення попиту на банківські кредити в економіці; обмежена кількість банків в даний час здійснюють операції з кредитування.

Проте, починаючи з 2016 р. намітилися і деякі позитивні зрушення у кредитуванні фізичних осіб, які є свідченням певного покращення соціально-економічного стану, оздоровлення банківської системи, зростання доходів громадян та відновлення їх довіри до банків.

Так, підвищився попит на без заставні, готівкові кредити та кредитні картки. Слід зазначити, що зазначені види кредитів – високоприбуткові для банків і тому конкуренція на ринку без заставного кредитування